

Inimese elu nagu veripunane sorgo

MÄRT LÄÄNEMETS

Kui Hiina kirjanik Mo Yan ei oleks saanud 2012. aastal Nobeli kirjanduspreemiat, ei teaks Eestis temast ilmselt keegi ka täna eriti midagi, rääkimata mõne tema teose tõlkimisest maakeelde. Paraku tuleb tõdeda, et maailma suurim, hiinakeelne kirjandus on meie jaoks ikka veel raudse eesriide taga. Mitte küll poliitilise, vaid kultuurilise.

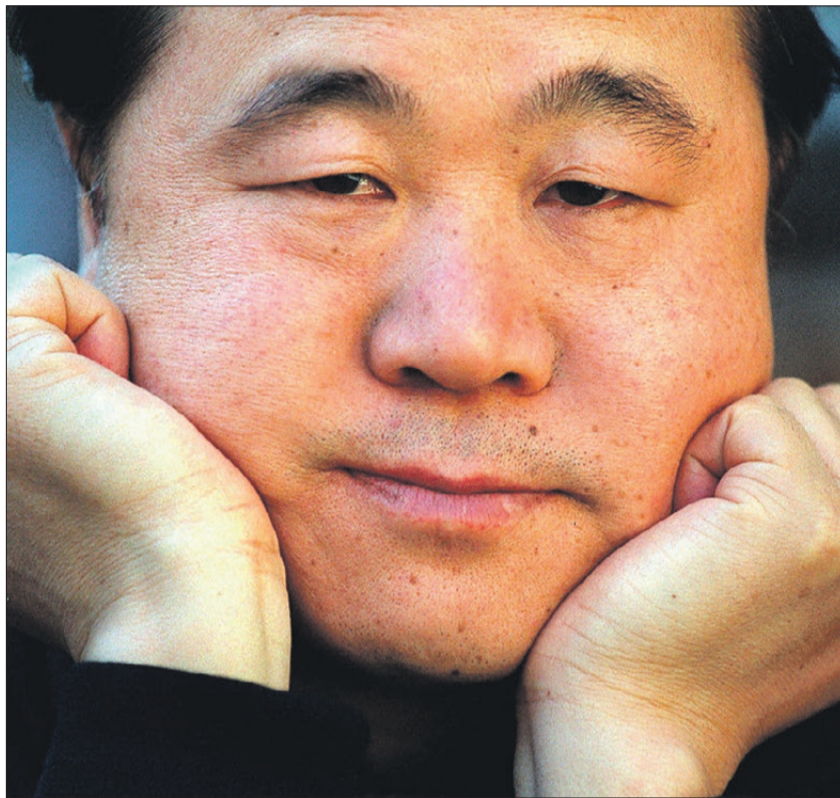
Hiina keelest tõlkijaid ja Hiina kirjanduse tundjaid Eestis lihtsalt ei ole ja ega neid tulegi, kuni meie tilikoolide maailmakirjanduse õpetoolide pädevusse Hiina kirjandus ei kuulu. Nõnda saabki otse hiina keelest eesti keelde tõlgitud kirjandusteoste hulga kokkuarvamisel kahe käe sõrmedega lahedasti hakkama.

Eesti keeles tänu Nobelile

Sellise olukorra taustal tuleb ainult tänulik olla, kui mõne „eksootilise“ kirjanduse väljapaistev esindaja kõrge autasu lainel maailma tähelepanu pälvi ja seda tähelepanu isegi Eestisse jagub. Ja et leidub kirjastajaid, kelles tärkas vastutustunne värsket nobelisti eestindama asuda. Mo Yaniks onneks nii läks ja tema juba veerand sajandi eest maailmas tuntuks saanud esikromaan „Punane sorgo“ on tänu Nobelile nüüd omakeelsena Eesti lugeja laual, laiendades jälle millimeetri jagu pragu Hiina tänapäeva kirjandusse visalt avaneva ukse vahel.

Kirjandus, poliitika ja riigitrüüdis

Kirjanik Mo Yanist räägiti ja kirjutati päris palju kaks aastat tagasi, kui talle ihaldatuima kirjandusauhinna määramine avalikustati. Ka Eesti ajalehtedes ilmus temast ja ta loomingust paar lühilugu. Rohkem kui Mo Yan loomingu, räägiti toona aga skandaalimaigulisest kisast-kärast, mis kõrge autasu määramine kirjanikule kaasa tõi. Hiina dissidendid ja nii mõnedki Mo Yani lääne kolleegid kritiseerisid otsust ja süüdistasid Nobeli komiteed poliitilises angažeerituses, sest määrati preemia ju apoliitilisele, kommunistliku Hiina peaaegu et nomenklatuursele kirjanikule,

Mo Yan.

FOTO SCANPIX

kes pole kunagi sõna võtnud oma kodumaa autoritaarse valitsuse kritiseerimiseks.

Isëranis paar aastat varem Hiina võimude poolt üheteistkümneks aastaks türmi mõistetud dissidendile Liu Xiaobole Nobeli rahupreemia määramise taustal paistis see valik Hiina-kriitikuile lubamatu, peaaegu nagu pühadusetootus. Unustati ära, et kirjandusauhindu määratakse kirjanikele nende loominguga ja selle mõjukuse eest maailmas, mitte niivõrd nende poliitiliste vaadete eest. Ja kes öieti teab Mo Yani poliitilisi vaateid?

Kui kasvõi ainult „Punane sorgo“ põhjal heita pilk Mo Yani loomingusse, siis ei paista seal küll kusagilt välja riigitrüüdi, kommunistlikule režimile hosiannat laulev autor. Oma Nobeli-kõnes (mille tõlge on ilmutatud kõnesoleva romaani lisana) puudutab Mo Yan seda teemat, pihtides, et on alati hoidunud olemast poliitiline kirjanik, sest see viiks paratamatult libedale teele ja lõivu maksmisele poliitilistele jõududele. Seda tehes ei saaks kirjanik enam kunagi olla oma loomingus vaba.

Peidetud poliitilised sõnumid

Mo Yan ei ole kindlasti seda rada läinud ja on leidnud oma tee, kuidas sellisel maal nagu Hiina Rahvavabariik poliitilisi karisid vältida. Ja see on tal korda läinud oma loomingut politiseerimata. Ja ega me tegelikult ei tea ka seda, mida tal on tulnud oma loomingulise vabaduse eest maksta. Raske öelda, kas on tegemist poliitilise kallutatusega, kui ta samas Nobeli-kõnes ütleb, et kui Hiinas ei oleks toimunud viimase kolme aastakümne reforme, ei oleks temast kindlasti kirjanikku saanud. Kirjanikuna kannab Hiina Rahvavabariigi kodanik Guan Moye aga nime, mille tähendus sõna-sõnalt on „ära räägi“. Kas juba see ei anna edasi tugevat poliitilist sõnumit, mida tähendab olla kirjanik sellisel maal?

Mo Yani loomingust, selle hiinalikkusest, temast kui Hiina jutustajate traditsiooni jätkajast kõrgkirjanduses ja nn maagilise realismi meistrist (mille eest talle Nobeli preemia omistatigi) on kirjutatud tõlkija saatesõnas ja siinkohal seda kõike üle korrata pole ehk tar-

vis. Kuid põgus sissevaade romaani sisse on siiski asjakohane.

1987. aastal ilmunud „Punane sorgo“ tegevus leiab aset 1920. ja 1930. aastatel Ida-Hiina Shandongi provintsi Kirde-Gaomi maakohas. Romaani lehekülgedel rulluvate sündmuste telg on kohaliku bandiidi Yu Zhan'ao ja jõukast perest kaunitari Dai Fengliani tormiline ja draamaalne armulugu. Tegevus kulmineerub Jaapani sissetungijate vastase võitluse julmade sündmustega, mida antakse edasi läbi Yu Zhan'ao ja Dai Fengliani teismelise poja Douguani silmades.

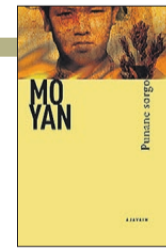
Naturalistlik ja poeetiline teos

„Punane sorgo“ tegevusaeg ja taust on kommunistliku Hiina jaoks väga tundlik teema. Jaapanlaste-vastast võitlust (nagu Suurt Isamaasõda nõukogude kirjanduses) tohtis käsitleda ainult kaanonilises võtmes, kuni ilmus tabudemurdja Mo Yan. Ta ei räägi patriootilisest võitlusest, vaid kirest ja vägivallast, mille jaoks välised sündmused on ainult paratamatu taust. Ja romaanis statistidena esinevad kommunistlikke võitlejaid ei heroiseerita mitte karvavõrdki, vaid näidatakse samasuguste alatute jõhkarditena nagu teisigi sõjardeid, jaapanlastest „saatanad“ kaasa arvatud.

Karmi naturalismi, samas aga poeetilise sügavuse ja kibeda huumoriga annab autor edasi võika vägivalda ja hillitsemata kire üksikasju, luues tervikuna vägeva hümni inimesele tema täiuslikkuses ja ebataiuslikkuses. Oluliseks sümboliseks taustaks on romaanis Kirde-Gaomi väljadel sügiseti voogav veripunane sorgo ning sellest aetav aromaadne ja joovastav sorgoviin. Avagem see raamat ja saagem osa tema joovastavast mõjust.

Punane sorgo

Mo Yan
tõlkinud
Märt Läänemets
488 lk
köva köide

Lihtsad lood, mis toidavad hinge

RAILI RÄSTAS

Raamat jõudis meie perre armsa kingi ja suure üllatusena. Äratundmisrõõmu kuhjaga, sest näiteks tõukerattal rongijaamast waldorf-kooli varamine kuulub ka meie pere vanima argipäeva. Lugudes leidis palju tuttavat, mis pani väikemehed naerutama – laternapidu, kudumisvarraste lihvimine, küünlavalgus – aga muidugi ka vendadevahelised suhted. „Kõik on nagu päris ja nii lahe, et keegi on selle raamatusse pannud!“ ütles suurem õhinal.

Peategelase Ole tähelepanelikkus ja tundlikkus meeldis meie poistele samuti ning kuulates läks vahel naginak, kes ikka rohkem tema moodi mõtleb või tunneb.

„Sammaldunud auto“ on tänapäeva lastekirjanduse virvarris kindlasti eristuv. Paljud raamatud on kui limonaad – meelitalvalt värvilised, kihisevad ja magusad, aga janu ei kustuta. Nende kõrval on „Sammaldunud auto“ nagu sõõm selget, puhast ja kosutavat allikavett. Kui paljud lasteraamatud püüavad üks-teist üle trumbata pöörase põnevuse ja absurdsete seiklustega, siis sellega harjunud noorem laps ütles mulle esimese paari loo peale otsekoheselt, et see raamat on igaaav.

Tekst on tema jaoks ilmselt harjumatu lihtne ja lood lühikesed. Mida lehekülgedel edasi, seda enam nägin ka nihelevat noormeest loosse süvenemas ja mõtlikke küsimusi esitamas. Tegelikult on väga nauditav neid lugusid üle luge-

des jälle mõni uus põnev nüans avastada. Samuti on tore leida igast loost see üks iva, väike seeme, mis istutatakse kuulava lapse hinge ning mis hakkab seal ühel õigel hetkel idanema ja millekski suuremaks kasvama.

Nii näiteks mõjus koolilapselugu „Nobedate näppude mäng“, mis rääkis sõprusest. Samal õhtul ei tulnud loo kohta ühtegi kommentaari. Küll aga sain mõni aeg hiljem aru, et ta oli tänu sellele loole jõudnud oma värsketes koolisuhetes mingile selgusele. Ja mind rõõmustas väga näha tema silmis sellega kaasnenud rahulolu ja enesekindlust.

Meie pere koolikogemus on alles üheaastane. Vaatamata sellele on tunne, nagu oleks waldorfpedagoogika

meie elus olnud aastaid – see on lihtsalt niivõrd rahulik, sujuv ja loogiline lähenemine haridusele ja lapsele. Täpselt niisamuti läheneb lapsele ka „Sammaldunud auto“. See ei alahinda ega ülehinda last ja haarab vaikselt aga kindlalt väga erinevate väikeste kuulajate tähelepanu. Ning mis peamine – toidab hinge!

Sammaldunud auto

Heljo Mänd
80 lk
köva köide

ilmunud

Valmistume kooliks. Loomariigi täheraamat

Pilvi Kula

56 lk, pehme köide

Tõõraamatus harjutavad lapsed joonistamist ning õpivad tundma loomi, kelle nimetuses vastav täht esineb.

Öökull Oskari kleepsuraamat

Maurice Pledger

tõlkinud

Anna-Liisa Tiismaa
84 lk, pehme köide

Selle raamatu kaante vahelt leiab laps üle 150 kleepsu. Nende abil saab täiendada raamatu kauneid illustratsioone, õppides samal ajal öökull Oskari ja tema sõpradega mitmesuguseid loomi tundma.

Inimese keha

autorite kollektiiv

40 lk, köva köide

Suurepäraselt illustreeritud atlas annab huvitavad, kerged ja humoorikad seletused. Saadakse teada, kuidas toimivad meie meeled, milline on inimese luude ja lihaste ülesanne, kuidas toimub seedimine ja hingamine ning palju muud huvitavat.

Viiskümmend masinat, mis muutsid ajalugu

Eric Chaline

tõlkinud Raivo Hool

224 lk, köva köide

Raamat kaardistab inimtsivilisatsiooni arengut masinate kaudu, annab ajaloolise ja tehnoloogilise ülevaate seadmetest, mis omal ajal kompasid piire võimaliku ja võimatu vahel, alustades esimese tööstusrevolutsiooni leiutistest ja lõpetades sidepidamises revolutsiooni teinud seadmetega.

Meie oleme tänaval tähelepanelikud

Christa Wisskirchen,

Thorsten Saleina

tõlkinud

Urmas Kaldmaa

48 lk, köva köide

Hoogne ja vahvate piltidega kaasamisluu võtab kooliteed alustanud esimese klassi lastel käest kinni ja juhendab, kuidas tänaval õigesti käituda. Koos Maa ja Lukasega jalutatakse mööda kõnniteed, ületatakse nii fooriga kui ka ilma fooriga sõiduteid, sõidetakse bussi ja trammiga, tehakse sõidukorda jalgrattad ning õpitakse selgeks tähtsamad liiklusreeglid.

Sokimaan

Kate McCully

tõlkinud Helen Pruul

48 lk, pehme köide

Raamatus leiduvate põhjalike õpetuste ja jooniste järgi saab meisterdada kaheksa (või isegi rohkem) lahedat asja. Juures soovitud tarvis minevate materjalide kohta.

Printsessi käekott

Fran Brylewski,

Lorna Brown

tõlkinud

Mari-Ly Tiitsmaa

88 lk, köva köide

Kaunis käekotikujuline muinasjuturaamat peidab endas kaheksa lugu – raamatut on tore kaasas kanda ja uuesti üle lugeda!

